

DOPIŠ PRO TEBE

ZLATÝ VĚK V DĚJINÁCH INDIÁNŮ

3/80

Dodnes vzpomínají Indiáni jižní Ameriky na zlatý věk svých dějin. Památky po tomto období štěstí – barokní chrámy – zaručují zvolna pralesem. Málokdo tuší, že kolem zřícenin chrámů se odehrával před čtyřmi sty lety nadějný život indiánských redukcí. Nejen náboženský, ale i sociální a kulturní. Obětavou a promyšlenou prací jezuitských misionářů dodnes obdivují katoličtí i nekatoličtí učenci.

JAK TO ZAČALO...

Dnešní republika Paraguay podél řeky stejného jména je maličký stát. V 16. a 17. stol. byla mnohem větší; spadala pod ní Argentina, Bolívie, Chile a Grand Chaco.

První jezuíté tam přišli na pozvání dominikánského biskupa O. Viktoria z Tucumanu; našli tam žalostné poměry. Lakomí španělští dobyvatelé – » konquistatoři « chudáky Indiány vykořisťovali a zacházeli s nimi jako s otroky. Obírali je o majetek a pohoršovali je svým nemravným životem. Tyto výstřednosti španělská vláda a řada jednotlivců neschvalovala, ale Španělsko bylo daleko za mořem; takže se málokterý darebák dostal do rukou zákona. U Indiánů takové jednání pochopitelně vyvolávalo nenávist vůči všemu, co bylo španělské, tedy i vůči křesťanské víře, kterou pokládali za » prvek « španělský.

ŽIVOT V REDUKCÍCH

Jezuíté se pustili do duchovní práce mezi Indiány i mezi kolonisátory. Brzo viděli ubohé postavení Indiánů; jakmile byla založena samostatná řeholní provincie – r. 1607 – začali se vě-

novat víc a víc misijní činnosti mezi indiánskými kmeny. Byly to dosti civilizované kmeny, i když nedosáhly kulturní výše Inků. Věřili v Boha, ale jejich náboženství nemělo ani obřady, ani kněze. Neznali soukromý majetek, nýbrž hospodařili společně v malých skupinkách.

Jesuité si nejdříve důkladně prostudovali způsob jejich života a pak vypracovali na základě starých misijních zkušeností podrobný program, který schválil tehdejší generální představený O. Aquaviva i španělský královský dvůr. Program obsahoval řadu výsad a výhod pro misijní práci i pro indiánské obce, které jesuité zakládali. Indiáni byli rovnoprávní se Španěly a podřízeni přímo králi. Nikdo neměl právo po nich něco žádat nebo je vykořisťovat. Do jejich osad, založených a řízených jesuity, nesměl bez svolení řeholních představených vstoupit žádný Španěl nebo voják. Indiáni byli osvobozeni na deset let od daní, pak měli platit daň přímo králi. Za to jim poskytoval král ochranu a v dobách nouze vyplácel podporu. Člověk stojí na dvou nohách – skládá se z těla a z duše. Není možné pečovat o duši, je-li tělo v nebezpečí, ale kněz nesmí pečovat jen o tělo, tj. dělat sociálního pracovníka, a o duši se nestarat.

Proto jesuité žádali všechny tyto výhody, byli přesvědčeni, že jediný prostředek, jak přivést Indiány ke Kristu je, vytrhnout je ze sociálního a hospodářského područí kolonistů a pozvednout jejich vzdělanost. K tomu bylo třeba, aby se Indiáni usadili v osadách. Byl to těžký úkol, Indiáni byli zvyklí na kočovný život.

OBĚTI JESUITŮ A JEJICH ÚSPĚCHY

Jesuitům se podařilo zorganizovat první indiánskou osadu na řece Paraná r. 1610. Bydlelo v ní přes 200 pokřtěných rodin. Protože jim jesuité zaručili úplnou svobodu, brzo se k nim přidali další Indiáni a jesuité zakládali další obce. R. 1623 jich už bylo třináct, r. 1630 jich bylo čtyřiaadvacet a bydlelo v nich přes sto tisíc Indiánů.

Indiánské » redukce « – tak se těmto obdivuhodným osadám říkalo – se zakládaly na krásném, dobře chráněném místě, skoro vždy u břehu řeky. První chýše obvykle postavili misionáři sami – jako vzor. U bojovných kmenů jim chýše postavilo španělské vojsko. U misionářova bytu vystavili kostel, za ním hřbitov a nedaleko něho zvláštní stavbu, kde byl starobinec, sirotčinec, nemocnice a vězení.

Před kostelem bylo velké čtvercové náměstí, na kterém byly sochy nebo kapličky Panny Marie a svatých. Z náměstí se rozcházely rovné ulice po celé vesnici. Rodinné domečky, přizemní i poschoďové, měly jednotný sloh. Pohled na » redukce « působil dojmem vkusu a pořádku. Celá redukce byla obklíčena dřevěnou ohradou proti nepřátelům. Nedaleko brány za hradbou byla budova pro cestující Španěly, kteří však bez dovolení misionářů do osady vstoupit nesměli. Okolo redukce byla pole, lesy a pastviny.

Život Indiánů v redukcích byl tak organizován, aby vedl, k lásce a ke křesťanskému způsobu života. Indiáni vstávali časné ráno. Zvon je svolával k ranní modlitbě. Po ní byla mše svatá, při které Indiáni hráli a zpívali. Měli rádi hudbu, byli dobří hudebníci, krásně zpívali a tak se jejich kapely nezřídka vyšvihly k takovému stupni dokonalosti, že vystupovaly i v kulturních střediscích kolonií, např. v Buenos Aires. V kostele byly také varhany!

Po snídání se rozešli Indiáni po práci. Každá rodina měla přidělený kus pole, podle počtů členů rodiny, a toto pole si sami obdělávali. Mimoto každý Indián musel pracovat nějaký čas i na společném majetku obce. Výnos z tohoto majetku šel do společné pokladny, na různé počty obce, nemocnici, chudobinec, sirotčinec atd. Také se z něho dávaly podpory v době neúrody nebo války. Zvláštní bylo, že při práci vyhrávala Indiánům hudba, aby tyto divoké děti přírody necítily svůj obtížný přechod z divočiny do křesťanského civilizovaného života.

Hlavním zaměstnáním Indiánů bylo rolnictví a pastýřství. Misionáři je však učili i různým řemeslům, zejména stavitelství, tkání apod. Plány krásných kostelů nakreslili sice misionáři, ale stavěli je Indiáni. Měli mimořádné nadání pro stavitelství.

Ve školách se učili hlavně číst, psát a počítat – a ovšem také náboženství. Pohlaváři a majetnější Indiáni posílali své syny i na střední školy. Těch bylo v Jižní Americe tehdy patnáct.

» JESUITSKÝ STÁT? «

Jesuité neměli nikdy v úmyslu vytvořit z » redukci « nějaký stát, jak je podezřívali jejich nepřátelé. Vždyť jejich úsilí podporovali španělské králové. Ale kolonizátoři, míšenci a divoké kmeny často ohrožovali pokojné obyvatele redukci. Proto misionáři požádali Madrid, aby jim dovolil Indiány v redukcích

vyzbrojit. Dostali povolení a od té doby měla každá osada i malé vojsko. Ne však na ochranu » jesuitských zájmů «, jak tvrdil jejich úhlavní nepřítel portugalský ministr Pombal, ale jako nutnost.

Indiáni, do té doby evangeliu nepřístupní, si tento způsob života zamilovali a vážili si svých misionářů, ve kterých viděli své ochránce a dobrodince. Celé redukce žily jako vzorné křesťanské obce. To byl hlavní cíl jesuitů.

NEPŘÁTELE

Paraguayské redukce nazvali dějepisci » jesuitskou republikou «, » jesuitským státem «, » státem křesťanského společenství «, ba i » jesuitským hudebním státem «. Všichni mají kousek pravdy, ale ne úplně. Známy je obraz, který namaloval jesuita Carasco.

Na voru sedí tři jesuitští misionáři, jeden hraje na housle, druhý na mandolinu, třetí na harfu. Nad nimi se vznáší postava Otce Lorenza, zakladatele redukcí u Quaranů, jak s křížem v ruce ohlašuje Kristovo radostné poselství Indiánům. Z lesa přibíhají zástupy Indiánů a dychtivě poslouchají hudbu i kázání, někteří se vrhají do vody a šplhají se na vory k misionářům.

Skutečnost ovšem nebyla tak romantická. Misionáři bloudili celé roky s některými kmeny, než se jim podařilo přemluvit je k tomu, aby se usadili. Mnoho misionářů zahynulo ať jedovatými šípky, nebo je uštknuli jedovatí hadi, nebo se převrhl vor a protože tehdy neuměli ještě plavat, utopili se. Ale z lásky ke Kristu odcházelo do redukcí stále víc jesuitských misionářů, velmi vzdělaných – jeden z nich poprvé nakreslil mapu Amazonky, jejímž povodím několikrát prošel. Obětovali se – protože měli před sebou jasný a přitažlivý cíl: budování Božího království na zemi z lásky k Pánu Ježíši.

KONEC REDUKCÍ

21. 7. 1773 zrušil pod nátlakem nevěreckých a závistivých vlád Klement XIV. jesuitský řád – a tím i kvetoucí redukce. Tak se zbavil tehdy nejvěrnějších spolupracovníků a zničil nejen jihoamerické redukce, ale i velké jesuitské misijní dílo v Číně. Jesuité poslechli. Jejich největší nepřítel, portugalský ministr Pombal, byl po 27 letech odsouzen k smrti. Dostal milost a u jeho nepohřbené mrtvoly se pomodlili r. 1805 jesuité, propuštění z vězení, kam se jeho přičiněním dostali.

Své dotazy a připomínky pište na adresu :

VELEHRAD, Postfach 592, CH-8026 Zürich